

Waneck munkájának II. része Morvaország reáliskoláinak részletes történetét tartalmazza, melyben különösen az 1848—1898 időszakra eső és a morva reáliskolákra vonatkozó rendeleteket, szabályokat, stbit közli; kiemeli a morva országos bizottságnak amaz 1876-ban hozott intézkedését, hogy a nyelvészeti tárgyak tanárai heti 17 órán felül, a reáltárgyak tanárai 20 órán felül adott óráikért külön díjazásban részesülnek. Miután még a tornatanárookra vonatkozó 1881. évi rendeletről megemlékezik, behatóan foglalkozik az 1895-iki tantervváltoztatásokkal, melynek minden eltéréséről beszámol.

Waneck e tanulmányára, melynek adatait, statisztikai táblázatait, rendeleteit a legauthenticusabb forrásból merítette, a szakferfiak figyelmét fölhívom.

TÉRI JÓZSEF.

VEGYESEK.

— **A felsőbb leányiskolák új tanterve.** Az eddig érvényes tanterv nem első tanterve volt ugyan a felsőbb leányiskoláknak, azonban még abban az időben készült, a mikor a felsőbb leányiskola is még csak készült arra, hogy állandó helyet küzdjön ki és biztosítson magának közoktatásunk organismusában. Igyekezett különböző szálakkal odakötözni magát a többi, meggyökeredett nőnevelési intézetekhez: alsó osztályaiiban a polgári leányiskolákkal tartott meg bizonyos párhuzamosságot, a mi az I. és II.-od rendű felsőbb leányiskolák megkülönböztetésére vezetett, felső osztályaiiban pedig a tanítóképzőkbe való átlépést akarta megkönnyíteni és biztosítani. A sokfelé tekintés gátolta abban, hogy egyenesen követhesse a legczélszerűbb utat egy határozottan megállapított nevelési cél felé, a mi maga után vonta a tanterv nagyszámú következetlenségeit. Azóta a felsőbb leányiskolák maguk is gyökeret vertek, az államnak fölvirágzó és megszorodott iskolái mellé a főváros és a felekezetek is állítanak felsőbb leányiskolákat. Ez a körülmény, továbbá a jelenlegi közoktatásügyi kormányznak az a törekvése, hogy a nevelési szempontokat már a tantervekben is minél inkább érvényesítse, létre hozták az új tantervet, melyet a miniszter gondos előkészítés után 1901 évi 40925. sz. rendeletével adott ki s három év alatt szándékozik életbe léptetni. Az új tanterv irányzatát és jelentősebb módosításait legilletékesebben magyarázza a kísérő miniszteri rendelet, a melynek erre vonatkozó részét közöljük.

«Az új tanterv határozottan kifejezésre juttatja a felsőbb leányiskola középiskolai jellegét, megszünteti az iskola tagoltságát alsó és felső tanfolyamra és az ebből származott didaktikai hiányokat; nagyobb ér-

vényt szerez a nemzeti szempontoknak, figyelemmel van a tananyag kellő központosítására és a hol ez kívánatos, szabadabb mozgást és a helyi viszonyokhoz való alkalmazkodást enged a tanári testületeknek.

Egyfelől a tananyag arányos beosztása és részben összevonása, másfelől az V. és VI. osztályban az elméleti tanítás óráinak leszállítása által megszünteti az eddig érzett túlterhelést és könnyebbé teszi a növendékek munkáját épen azon életkorukban, a midőn testi fejlődésük és az ebből származó egészségi veszedelemek miatt sokan nagy kiméletre szorulnak. Az új tanterv szerint a felsőbb leányiskola egységes tanfolyamú hat osztályú intézet, mely a fiú-középiskola módjára a művelt osztály leánygyermekének befejezett, alapos általános műveltséget ad.

A tagoltság megszüntetése és a tanfolyamnak egységessé tétele folytán az összes tárgyak tananyaga az új tantervben arányosabb beosztást nyerhetett és megszűnt annak szükségessége, hogy az alsó tagozatban tanított tananyag a felső tagozatban ismétlődjék, a mi nagy hiánya volt a régi tantervnek.

A tananyag ezen helyesebb beosztása különösen szembeűnő a magyar nyelv és irodalom, a történelem és földrajz, a mennyiségtan- és természettudományoknál.

A közigazdaságtani rész kihagyása folytán például a háztartástan tisztán gyakorlati jelentőséget nyert és hogy az iskolát korábban elhagyó növendékek is szerezhessenek ezen tantárgyból ismereteket, az új tanterv a IV. osztályban jelölt ki annak helyet; továbbá az iránt is rendelkezik, hogy a hol a körülmények megengedik, alkalmat kell adni a növendékeknek, főleg az internátusban lévőknek, arra, hogy a háztartási teendőkkel gyakorlatilag is foglalkozzanak. Ezzel azt akarom elérni, hogy a serdülő leánynak állandóan szemé előtt lebegjen természetes és igazi hivatása, és hogy lássa, hogy az iskola is ügyet vet a nő ezen legfontosabb feladatára.

Szintén a nő természetes hivatása indokolja a tantervnek azon újítását, hogy a lélektan és alkalmazását a nevelésre kötelező tantárggyá tette. Eddigél ezt a tantárgyat kapcsolatosan a népiskolai módszertannal csak azok tanútták, kik a felsőbb leányiskola VI. osztályából át akartak lépni a tanítónőképző-intézet III. osztályába. Az új tanterv kihagyta a népiskolai módszertant és úgy állapítja meg a tantárgynak célját és anyagát, a mint annak ismerete minden nőre egyaránt becses és szükséges. Ily alakban a lélektan és neveléstan a leányiskola jellegzetes tárgyává lett és mint ilyen a kötelező tárgyak sorába került. Minthogy különben tanítónőképzőintézetek tantervében is ez a tantárgy hasonló megállapítást nyer; a módosítás az átlépés szempontjából is indokolt.

A természettudományok helyesebb beosztást nyertek. A természet-tan két izben való tanításának megszüntetése és óraszámának tetemes apasztása lehetővé tette, hogy a természetrajz méltó helyet kapjon a két felső osztályban.

Az eddigélé egy osztályba összeszorított ásványtan és vegytan, a melynek anyagát alig lehetett elvégezni, az új tantervben két osztályban kapott helyet.

Az egészségtant az új tanterv gyakorlati szempontból, hogy t. i. az iskolát korábban elhagyó növendékek is részesüljenek ezen fontos tantárgy tanításában, áthelyezte az V. osztályból a IV-be és kapcsolatba hozta a természetrajz tanításával.

A szabadkézi rajz tanítását az új tanterv az eddigőtől eltérő, modern felfogással állapítja meg.

Törekvése arra irányul, hogy a rajzot a gondolat kifejezésére szolgáló olyan eszközzé tegye, a milyen a szó és az írás. Megszünteti a szabadkézi rajz kapcsolatát a mértannal, mely mindkettőnek hátrányára volt, és a diszitményi rajz megszorításával lehető korán ad helyet a tárgyak valóság utáni rajzolásának. Végül a különböző korszakok jellegzetes műalkotásainak rövid ismertetése is belép e tantárgy keretébe.

A női kézimunka anyagát a tanterv első sorban gyakorlati szempontból állapítja meg, főszólyt helyezvén a háztartásban fontos varrásra és foltozásra, ellenben minimumra szállítván le a pusztán dísz- és luxusmunkát.

A testgyakorlásnál az új tanterv annak a helyes felfogásnak hódol, hogy a leányra nézve legalább épen oly fontos a test edzése és erősítése, mint a fiúra. Ezért a testgyakorlást, noha csak facultativ alakban, kiterjeszti a két felső osztályra is, minden osztály számára játék-délutánt kíván, továbbá kirándulásokat és, a hol a viszonyok megengedik, a táncz. korcsolyázás és úszás gyakorlását. Ezen intézkedésekkel a leányok testi nevelésének eddigelé kevéssé felkarolt ügye nagy lendületet nyer.

Lagmélyebbre hatók az új tantervnek azon intézkedései, melyek a nemzeti tárgyaknak behatóbb tanítására irányulnak.

A magyar irodalom történetét a leány ezentúl terjedelmesebben és behatóbban fogja megismerni, bővül a magyar irodalmi olvasmányok köre és a magánolvasmány is felhasználatik a magyar irodalmi tanítás céljaira. A történelmi tanításnak egész rendje módosult. A tanterv határozott törekvése, hogy nemzeti múltunk ismertetése a leányt az iskola első osztályától kezdve, mindvégig elkísérje, az I. osztályban megválogatott történelmi olvasmányok alapján, a II-ban a magyar történet elbeszélő tárgyalásával, a III—IV-ben az egyetemes történettel kapcsolatosan, a legfelső osztályban pedig oknyomozólag tárgyalván. Tehát nincs olyan osztálya az iskolának, mely a nemzeti történetet mellőzné.

Miként a fiú, úgy a leány-közéiskolában is a tantervnek különösen azon intézkedése ígérkezik nemzeti múltunk méltatása tekintetében gyümölcsözőnek, mely a nemzeti történetet állítja a történettanítás középpontjába és határozottan kifejezésre juttatja azt az elvet, hogy nemzeti nevelés nélkül nincs igazi emberi nevelés. A leendő anya ismerje meg a kapcsolatot, a mely nemzetéhez fűzi, érezze a maga életét a nemzeti élet részének, melytől elválhatatlan, melynek multjához kegyelet, törekvéseihez hű odaadás és jövőjéhez rendületlen hit köti.

Érvényre jutott a nemzeti szempont a tanterv más részeiben is, különösen azért, hogy az I. osztály kizárólag a haza földrajzának van fentartva; hogy ugyanott a természetrajzba való bevezetésben valamint azontúl is a hazai viszonyok és hazai vonatkozások, a rajz és női kézimunkában a hazai motívumok és magyar műalkotások, az énekben a magyar dal érdemök szerint kellő figyelemben részesülnek.»

Ebben a szép rendeletben csupán egy dolog hatott visszásan ránk, az, hogy olyan nyomatékosan kiemeli a felsőbb leányiskola közéiskolai jellegét, sőt egy helyen egyenesen közéiskolának nevezi. Ez alkalmas arra, hogy az elnevezésekben mutatkozó fogalomzavart még teljesebbé tegye. Ha a közéiskolai jellegnek nem lényeges tartozéka az, hogy a

főiskolákra készítsen elő (Középiskolai Törvény 2. §.), akkor megszűnik a középiskolai jelleg megkülönböztetése, mert hiszen azon önczélal, hogy befejezett általános műveltséget adjon, nemcsak a középiskola bír, hanem — a szakiskolákat kivéve — valamennyi iskola, a felsőbb leányiskolákon kívül a polgári leány- és fiúiskolák, sőt a népiskolák is. Tehát: vagy ne emlegessük a középiskolai jelleget egyáltalában, vagy, ha jellemezni akarunk vele, akkor ne ejtsük el az egyedüli megkülönböztető jellemvonását: a főiskolákra való előkészítést. Ez a jellemvonása pedig a felsőbb leányiskolának határozottan nincs meg. Ellenben vannak ma már női iskoláink is, a melyeknek megvan. A zürzavarnak az oka az anachronismus, hogy még mindig ragaszkodnak a régi kategoriákhoz, a mikor iskolaszervezetünk már kinőtt belőle. Volt régen népiskolánk és középiskolánk; a fejlődés megteremtette ezeken kívül a polgári fiú- és leányiskolákat s a felsőbb leányiskolákat, a melyek sem nem népiskolák, sem nem középiskolák; de azért nem kaptak új kategoriát, hanem beerőszakoltattak a régiébe, először valamennyi a népiskolaiba, mint «nép-oktatási intézet.» Valamennyi kikivánczozott innen, s a felsőbb leányiskolának most ez sikerült is. Szerencsét kívánunk hozzá, mert csakugyan nem volt soha népoktatási iskola. De épen abban van a visszásság, hogy a mint az egyik nem neki való helyről kikerül, okvetetlen belejut a másik épen úgy nem neki valóba, mert tertium non datur. Mert harmadik kategoriánk nincs, pedig harmadik fajta iskoláink vannak, — tertiadatur. A míg ez a harmadik categoria föl nem állítatik, örökös marad a zavar, mert pl. a polgáriskolaiak, a kik kezdtek már megegyezni abban, hogy a polgáriskola sem nem népiskola, sem nem középiskola, most újfent kérdezhetik, hogy az ők iskolájuk miért kevésbé középiskola, mint a felsőbb leányiskola? hiszen ez épen úgy nem készít elő a főiskolákra mint ők! — Vajha elkészülne végre a népiskolai és a középiskolai törvények mellé a millenniumi kongresszustól sürgetett ama harmadik törvény, mely eme harmadik fajta iskolák ügyét rendezné, megszabván feladatukat, helyüket és jogaikat, hogy ne legyenek többé kénytelenek hamis czimek alatt keresni igazukat.

A polgáriskolákat említvén, lehetetlen rá nem mutatni az idézett miniszteri rendelet azon tétéleire, a melyekben a tagoltság megszüntetésének nagy előnyeit fejtegeti, és azokat a Közokt. Tanács figyelmébe nem ajánlani. Talán ezeket fontolóra véve, nem fog annyira ragaszkodni azon tervéhez, hogy a polgári fiúiskolát két, élesen elkülönített tagozatban reformálja.

Az új felsőbb leányiskolai tantervet bevezető miniszteri rendelet végső tétélei megint szépen fejezik ki Wlassics miniszter pädagogiai vezéreszméit.

«Általánosságban — így szól a befejezés — elvárom, hogy az új

tanterv végrehajtásában is a tanári testületek minden tagja a maga tárgyának tanításában és eljárásában mindig szem előtt fogja tartani egyfelől az iskola nevelő feladatát, másfelől azt, hogy abban társadalmunk művelt osztályának gyermekeit vallásos és lelkes honleányokká kell nevelni. Ezentúl is állandóan gondoljanak arra, hogy nem az ifjúságnak ismeretekkel való túlterhelése és az anyagnak rideg számonkérése a feladat, hanem a tanuló szellemi tehetségeinek és ügyességeinek kifejtése öntevékenységre szoktatás által, a gondosan megválogatott tananyagban és feldolgozása módjában rejlő nevelő hatásnak lehető magas fokban való kiaknázása és a tanulóknak a művelt társadalom megkövetelte formákhoz és viselkedéshez szoktatása, melynek leghatályosabb tényezője az, ha a tanítással és neveléssel foglalkozók viselkedése e tekintetben is példányképpül szolgál.

Bizton remélem, hogy a tanári testületek a megjelölt szellemben lelkes buzgalommal fognak résztvenni a végrehajtás nagy és nehéz munkájában.»

— **Az Orsz. Középisk. Tanáregyesület XXXV. rendes közgyűlését** f. évi jul. 2-án és 3-án tartotta Budapesten *Hofer Károly* alelnök elnöklésével. *Négyesy László* főtitkár jelentésében az egyesületi élet föllendülésére mutat rá, a mi főleg a körök élénk tevékenységében nyilvánult, a hol részint a központi választmánytól kitűzött, részint más, főként pädagogiai kérdések kerültek beható megbeszélésre. Jogosult önérzettel említi, hogy a mit az egyesület vezetősége éveken át lankadatlan erélylyel sürgett: a tanárok és igazgatók létszámának megfelezése a fiz. osztályok között, végre valósulni kezdett. — *Rombauer Emil* «*A középiskolák felügyeletéről és vezetéséről*» tartott előadásában azt az álláspontját fejt ki, hogy a dolog főképen az igazgatón fordul meg; a szabályzatok, utasítások alárendelt jelentőségűek; leírja a jó igazgatóban kívánatos tulajdonságokat s egyuttal kifejezi sajnálkozását, hogy az ilyen emberekből ritkán lesznek igazgatók, mert a ki azon ethikai tulajdonságokkal van fölrüházva, az nem indul meg, hogy kijárja magának az igazgatóságot. A főigazgató lássa meg ne csak a rosszat, hanem a jót is s minden irányban helyesen informálja a kormányt, a melynek feladata, hogy az iskola zavartalan működéséhez megteremtse az eszközöket és módokat. — *Jónás János*nak «*A szabad Egyetem és a középiskolai tanárság*» című előadásával kapcsolatosan benyújtott határozati javaslatait a közgyűlés a köröknek adja ki megvitatásra. — *Balogh Péter* «*Az iskolai helyesírás kérdéséről*» értekezett. Szükségessnek tartja az egyöntetű szabályozást, a mihez kormányintézkedést kíván. A közgyűlés magáévá tette ezt az álláspontot, azonban nem kívánt állást foglalni a most harczban levő két irányzat egyike mellett sem, s azért mellőzte előadónak a reformerek javára szóló második indítványát. — *Walther Béla* «*Az ifjúság erkölcsi óvása*» címen felsorolja azon eszközöket és módokat, a melyeket az iskolai és a családi nevelés alkalmazhat az érzékiség korai kifejlődése és uralomra jutása ellen. — *Hegedüs Pál* a vidéki, *Makai István* a feleke-

zeti tanárok bajait panaszolták föl, de mivel a jelenlevő vidéki és felekezeti tanárok egyikük panaszait sem tették magukévá, a közgyűlés napirendre tért fölöttük. — *Kemény Ferencz*nek több rendbeli indítványa közül elfogadja a közgyűlés azt, mely az *ifjúsági tornaversenyek* intézményének megvitatását ajánlja, ellenben mellőzi: az új francia helyesírás meghonosítására és a tantervi utasítás-tervezeteknek előzetes tanártestületi tárgyalására vonatkozókat. — Végül egyhangulag tiszteleti tagokká választotta a közgyűlés *Pálffy János grófot* és *Takács Menyhért dr. jászói prépostot*.

— **Az Országos Polgáriskolai Egyesület** *Láda Károly* elnöklete alatt jubilaris közgyűlést tartott jul. 3-án, a mennyiben most mult 25 éve, hogy a polgáriskolai tanárok első egyesületüket megalakították. A közgyűlésen a kormány, a főváros és a Középisk. Tanáregyesület képviselték magukat. Az első előadó *Röczey István* ezen negyedszázados egyesületi élet történetét ismertette, melynek folyamán az 1876-ban alakult első egyesülettel szemben 1884-ben egy második szervezkedett, a míg végre 13 évi, gyakran erős harcokban nyilvánuló különállás után a millennium éve újra egybe olvasztotta a tanárságot a mostani egyesületbe, a melyben egyértelemmel küzdenek a polgáriskolai reformokért. Ez előadás után a jubilaris közgyűlés az elnök indítványára nagy lelkesedéssel megválasztotta *Wlassics* minisztert a most már egységes egyesület első tiszteleti-tagjává. — *Kovács János* „*Egységes polgáriskola*” czímen az iskolák fölösleges tagozottságának szervezeti és pädagogiai hátrányait fejtegette s ezen alapon állást foglalt a Közokt. Tanács reformtervezetének azon törekvése ellen, hogy a polgáriskolát két élesen elkülönített tagozattal akarja újraszervezni. — *Volenszky Gyula* titkári jelentése szerint az egyesület vidéki köreinek száma 11-re szaporodott; úgy a központ, mint a körök érdeklődésének főtárgya a polgáriskolai reform. Nagy jelentőségű lépés ez irányban a polgáriskolák igazgatásának újra rendezése abban a szellemben, a mint azt az egyesület is sürgette. Ezzel együtt restituáltatott az 1893-ban elvont igazgatói tiszteletdíj. — A közgyűléssel kapcsolatban szakelőadásokat tartottak: *Képešy Imre*, ki a zenélő ív-lámpát, *Bertalan Gyula*, ki történelmi szemléltető módszerét és eszközeit, és *Hercz Ödön*, ki geometriai szemléltető eszközeit mutatta be.

— **A Tiszántuli Ref. Középiskolai Tanáregyes.** f. évi aug. 27—28-án tartotta XVIII. közgyűlését Karczagon, *Dóczy Imre* elnöklése alatt. Nevezetes határozata a közgyűlésnek, a melylyel kimondja, hogy *Orsz. Ref. Tanáregyesületté* alakul át. A határozathoz már előre hozzájárult a többi kerületek 127 tanára, a mi túlnyomó többségét teszi ki a ref. tanári karnak. Az alakuló közgyűlés a jövő husvétkor fog megtartatni. Az indokolás kiemeli, hogy a ref. tanárság ezzel nem akarja elkülöníteni magát, sőt a mint eddig, úgy ezután is részese akar lenni az Országos

Középkisk. Tanáregyesület munkásságának. — *Gulyás István* emlékezésedet olvasott föl *Imre Sándor*-ról, a ki az egyesület tiszteleti tagja volt. — *Horváth Ferencz* a *szolgálati pragmatiká*-ról, *Rácz Lajos* a jelenlegi *vizsgálati rendszer reformjára*-ról terjesztettek be javaslatokat, a melyeket a közgyűlés helyeslő tudomásul vett, de a végleges határozathozatalt fentartotta az alakulandó országos egyesületnek. Ellenben elfogadták *Hemző Lajos* előterjesztését, mely a középiskolában a *természettudományi gyakorlatok* szükséges voltát fejezi ki. — A *konventi tanterv* életbe léptetésének módzatairól tanácskozáván, kimondották, hogy a vallástani tantervhez előbb a kézikönyvek sürgős elkészítése szükséges s csak azután léptethető életbe. A történelmi új tantervre való átmenet 4 év alatt hajtható végre. A természettudományi már az 1901/2. iskolai évben, a többi valamennyi az 1902/3. iskolai évben végrehajtható. Állást foglalt a közgyűlés a *tanári fizetési fokozatok* ellen is, de a végleges határozatot ebben a kérdésben is fentartotta az országos egyesületnek.

— A Magyarországi Tanítók Országos Bizottsága f. évi közgyűlését aug. 19—20-án tartotta *Lakits Vendel* elnöklése alatt Budapesten. *Hajós Mihály* titkári jelentése szerint eddig 103 tanítóegyesület lépett be tagnak az Orsz. Biz.-ba, köztük 67 általános, 2 állami, 34 felekezeti. A napirend előtt *Wlassics* minisztert és *Zsülinoszky* államtitkárt tiszteleti tagokká választották. — A napirend első pontja «Az iskolaszéki intézmény» volt, előadója *Pallós Albert*. Az előzetesen beérkezett javaslatok többsége az iskolaszék fentartása mellett van, de az iskola belső életébe nem kíván az iskolaszéknek beleszólást engedni (ugyanaz az álláspont, mint az állami népiskolák új rendtartásáé). A közgyűlés is így határozott. «A tanítóegyesületi élet fejlesztése» című tételnek két előadója volt: *Nagy László* és *Láng Mihály*. Álláspontjuk ellentétes volt, a mennyiben L. M. az egyesületbe állás mostani kötelező voltát fenntartandónak véli s ezek irányító, központi organumának az Orsz. Bizottságot ajánlja, N. L. ellenben szabad egyesületeket óhajt s azok országos szövetsége gyanánt a módosított szabályzatú Orsz. Bizottságot. A közgyűlés a beérkezett javaslatokat egyeztetés végett áttette az igazg. tanácshoz. — «A tanítók biztosítási ügye» cím alatt *Ujváry Béla* ismertette a gömörmegyeiek mozgalmát s az Első M. Ált. Bizt. Társ. ajánlatát, mely tanítói közcélokra bizonyos kedvezményeket helyez kilátásba; bizottsághoz utasított. — «A záróvizsgálatok szabályozása» volt a következő tétel. Egyik előadó, *Körösi József*, eltörlésüket indítványozza, a másik, *Bursics Ernő*, s vele a beérkezett testületi javaslatok legtöbbször, fentartásuk mellett szól; a javaslatokat egyeztetés végett átteszi a közgyűlés az igazgató tanácshoz.

— Szüneti tanfolyamok. Ez intézmény, mely nagyon hasznosan gyümölcsöztethető az iskola javára, minálunk is mindinkább terjeszke-

dik s egyuttal tartalmasabbá lesz. A mikor arról van szó, hogy a tanárok szakmájuk újabb fejleményeivel, azok tudományos és iskolai módszerének haladásával megismerkedjenek, valóban jobban tudunk a magyar tanár szükségleteihez alkalmazkodni idehaza, s ebben a tekintetben több eredmény várható az itthon rendezett tanfolyamoktól, mint a külföldiektől. S a mellett itthon az egy téren működő tanárok nagyobb csoportja gyűl össze hosszabb ideig tartó komoly együttműködésre, a mi nemes és hasznos irányban fejleszti a testületi szellemet. A külföldi tanulmányutak azért nem válnak fölöslegessé, de azoknak főcéljük a külföldi iskolai élet tanulmányozása leendő.

Az idén a középiskolai és a kereskedelmi iskolai tanároknak már régebben rendszeresített szüneti tanfolyamai mellé a *tanítóképző tanároké* csatlakozott, melyet a kormány a tanárok kívánságára készséggel rendezett. A tanfolyam nagy hallgatósággal, azok állandó érdeklődése mellett folyt le jul. 3—17-ig a Pædagogiumban. Az 50 hallgató között az államiak mellett képviselve volt *valamennyi* felekezet tanári kara. Előadók voltak: *Pauer Imre* egyetemi tanár, ki a modern lélektan alapelveit fejtegette, párhuzamba állítva a metafizikai lélektanokkal; *Ranschburg Pál* adjunktus a psychophysikai vizsgálati módszereket ismertette; *Vámgel Jenő* pædagogiumi tanár a biológiai demonstratiók módjába vezette be a hallgatókat. A két utóbbi gyakorlatokat is rendezett a hallgatóság számára. A tanfolyam vezetésével Pauer Imre volt megbízva.

A középiskolai tanárok ideai tanfolyamának a *hazai művelődéstörténelem* volt a tárgya. A tanfolyam vezetésével *Békefi Remig* egyetemi tanárt bizta meg a kormány. A hallgatók száma 24 volt. *Békefi* adta elő a hazai közoktatás és történetírás középkori történetét, megismertetvén a kutfóket. *Vanjú Elemér* muzeumi tisztviselő a középkori hazai bibliographiáról, *Ferenczi Zoltán* az egyetemi könyvtár igazgatója a könyvnyomtatás történetéről, *Mihalik József* az iparművészeti muzeum őre a magyar ötvösművészetről tartottak előadásokat. Az előadottak szemléltetésére szolgáltak a nemzeti muzeum, iparművészeti muzeum és az egyetemi könyvtár gyűjteményei. A tanfolyam három hétig tartott, jul. 1—20 között.

A kereskedelmi iskolai tanárok tanfolyamát Kassán rendezte a kormány megbízásából *Schack Béla* kir. főigazgató. A 25 rendes és 30 vendég hallgató két csoportban hallgatta az előadásokat, egyikben a matematikai és könyvviteli tárgyakból, másikban a kémia- és áruisméből voltak szakelőadások. Közösön hallgatták *Schack Béla* előadásait a kereskedelmi szakoktatás történetéről és methodikájáról. *Havas Miksa* pozsonyi tanár a kereskedelmi és politikai számtan és az irodai munkálatok köréből, *Csongor György* budapesti tanár és *Lévay István* kassai

igazgató a kémia és áruisme köréből tartottak előadásokat. A tanfolyamon résztvevő tanárok közül 25-ön tartottak egy-egy előadást szaktárgyakról és iskolai kérdésekről. Laboratoriumi gyakorlatok és sűrűen rendezett tanulmányi kirándulások tették tanulságosabbá a hat hétig tartó tanfolyamot. A tanfolyam hosszúsága miatt panaszokat lehetett olvasni, viszont a tanítóképző tanárok kevesellették a két hetet, a miből azt a közbül eső igazságot lehet elvonni, hogy 3—4 hét a legcélszerűbb időtartam az ilyen kurzusokra, a mi mellett marad még idő a szüneti üdülésre is.

— **A budapesti Szabad Egyetem.** Ezen a címen a közoktatásügyi miniszter 1901. évi 9830. számú rendeletével szervezetet adott azon törekvéseknek, a melyek a tudományos képzést ki akarják vinni a társadalom azon köreibé, a melyek az egyetemi oktatásban nem vehetnek részt. A célravezető eszközök közül a szervezet helyes választással fölkarolja mindazokat, a melyek az angol és amerikai University Extension gyakorlatában célszerűeknek bizonyultak, u. m. előadási ciklusok tartása, megbeszélések, utasítás adása magántanulásra, vándorkönyvtárak, a tanfolyamok tárgyának kivonatokban való ismertetése, esetleg rendszeres irodalmi földolgozása; a hallgatóknak pedig kívánatukra a tanfolyamok hallgatásáról bizonyítványt adnak. Az összes ügyek rendezése és intézése egy önálló hatáskörrel fölruházott központi bizottságra van bízva, mely az egyetem, a műegyetem, a Szabad Lyceum s a miniszter által kiküldött 4—4 tagból áll. A központi bizottság végrehajtó közgei Budapestén a Szabad Lyceum egyesület, vidéken pedig helyi bizottságok. Az előadások díjazását a központi bizottság állapítja meg, a melynek bevételi forrásai: alapítványok kamatai, adományok, az előadások és a kiadványok jövedelmei, az állam és testületek részéről biztosított évi segítség.

— **Országos Képzőművészeti Tanács** szerveztetett a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1901. évi 26,634. számú rendeletével. Feladata általában az, hogy a kormánynak véleményt adjon képzőművészeti és iparművészeti ügyekben, ezek között «a képzőművészeti és iparművészeti oktatás kérdéseiben, kiterjeszkedve a képzőművészet szempontjainak az általános iskolai oktatásban való érdekeire is (képes iskolai könyvek, fali táblák, tanítási eszközök, rajztanítás fejlesztése stb.)». A nagyszámú tagok között ott szerepelnek ugyan az állam képzőművészeti és iparművészeti iskoláinak vezetői, de tekintettel az idézett feladatra, szükséges fog lenni, hogy az általános iskolák szaktanárai is kellő képviselőben részesüljenek, a mire módot nyújt az, hogy az örökös és választott tagok mellé a miniszter is nevez ki tagokat három évi mandátummal. Különbén a Tanács szervezete nagyjában hasonlít a Közokt. Tanácséhoz, a többek között meg van benne az iskolalátogatók intézménye is.

— Új pædagogiai társaság alakult Jenában aug. 15-én a szünidei cursus alkalmával. Zimmer tanár (Berlin-Zehlendorf) vezette a megelőző értekezletet s az alakuló gyűlést is, melyen a tanfolyam 247 hallgatójából mintegy 60 volt jelen. Az új egyesület székhelye Jena, az elnökség három tagjából kettő jenai lakos tartozik lenni s úgy itt, mint a választmányban lehetőleg a különböző pæd. irányok képviselői is helyet nyerhetnek. Most Rein prof., a gyakorló iskola tanítója Landmann (Jena) és az indítványozó, bár nem pædagogus Zimmer lett az elnökség tagja. A gyűlés végén történt a tagok jelentkezése. — E «Pädagogische Gesellschaft» két irányban akar működni a nevelés tudomány emelése czéljából: 1. időnként kiadja «Bücherei der Päd. Ges.» czimmel a feltétlenül ajánlható, új pæd. művek jegyzékét, 2. a kiadókkal érintkezve a hozzá kéziratban beküldött pæd. munkákról három, lehetőleg különböző pæd. irányú bíráló útján véleményt mond, hogy a munka kinyomtatásra érdemes-e. Az alapítótól kifejezett czél pedig egy felől az igen bő irodalomban vezérfonál nyújtása, másrészt a teljesen ajánlható munkák elterjedésének elősegítése és a nem ajánlhatók piacra jutásának meggátolása. Ki van zárva a társaságból minden politikai, felekezeti és pædagogiai párt. Az alakuló gyűlésen is emelkedett még hang az egész terv ellen, de ez mégis megvalósult s a könyvjegyzék első füzetét nem sokára ki is adják. A mindkét részében érdekes vállalkozás figyelmünket annál inkább ébren tartja, mert a megjelent új iratok jegyzékbe foglalására és a kiadásra szánt műveknek a kiadó szempontjából természetes előzetes megbirálására való illetén szervezkedés egészen új gondolat. i. s.

— Az ifjúsági irodalom megbirálása. F. évi jul. 4-én Wlassics miniszter személyes elnöklése alatt értekezlet tartottat e tárgyban a miniszteriumban, melyre pædagogusok, írók és kiadók voltak meghíva. Arról volt szó, hogy «helyes volna-e a népiskolai ifjúsági könyvtárakba fölveendő olvasmányok megbirálását és engedélyezését a tankönyvek bírálati rendszerének mintájára szabályozni?» Miután a tanácskozások folyamán tisztázódott, hogy itt nem korlátozó intézkedésekről, hanem tisztán arról van szó, hogy a jövőben nagy számmal fölállítandó népisk. ifjúsági könyvtárakra való tekintettel a kormány, mint vásárló, tájékozva legyen, hogy mely művek vihethők be a könyvtárakba, hogy a kiadók tettségére lesz bízva, hogy kiadványaikat beadják-e bírálatra vagy sem s ha a könyv esetleg nem ajánlatik, annak csak annyi következménye lesz, hogy az állami könyvtárakba nem fog beszereztetni, ellenben a forgalomba hozást nem gátolja; az értekezlet helyeselte valamely bírálati eljárás létesítését, de mintának nem ajánlotta a tankönyvbírálati eljárást. A nézetek többsége olyan eljárás felé hajlott, hogy egynehány tagból álló állandó jury alkottassék, melyhez a bírálatok a könyvekkel együtt benyújtandók, s a mely tárgyalás alapján hozza meg ítéleteit. Ez több

garantiát látszik nyújtani, mint akár a régi tankönyvbírálati eljárás, a mikor egy nagy testület előtte ismeretlen könyvekről rendesen tárgyalás nélkül szavazással döntött, akár pedig a mostani, a mikor a bíráló egy személyben vádló is, bíró is, sőt még exekutor is. Mivel az ifjúsági művek elbírálása, úgy szólván, a kormány magánhasználatára szólna, azért a bírálatok közlése nem szükséges, azonban az ajánlott könyvek kiadója jogosult lenne az ajánlás tényét a könyvön föltüntetni.

— **Wlassics-kollegium.** Az Orsz. Nőképző-Egyesület mindig előjárván a növevelés szükségleteinek fölismerésében és kielégítésében, most is életrevaló gondolatra jött, midőn elhatározta, hogy Zöldfa-utcza házában «Wlassics-kollegium» név alatt internatust nyit az egyetemet látogató vidéki lányok számára, a hol azok, egyelőre saját költségekön, ellátásban s kellő felügyeletben részesülhessenek,

— **A budapesti egyetem pædagogiai tanszékének betöltése.** A Lubrich Ágoston halála óta üresen álló tanszékre a király *Fináczy Ernő dr.-t*, kultuszminiszteri osztálytanácsost nevezte ki. Fináczy hosszasan működött a tanári pályán, a mikor főleg classica-philologiai dolgozataival keltett figyelmet. Majd szolgálatátételre a miniszterium középisk. ügyosztályába rendeltetvén, egyidejűleg a régi Közoktatási Tanács középiskolai szakosztályának előadója volt. Innen kezdve munkásságával mindinkább a pædagogia terére tért át s neveléstörténeti nagy műve: «Közoktatásunk Mária Theresia korában» már a szaktudós munkája. A M. Pæd. Társ. alapítása óta rendes tagjai közé sorolta Fináczyt, kinek kinevezését felső- és középiskolai, tanári körökben őszinte örömmel fogadják.

— **Tiszteljétek a nőket!** Jegyzeteim között kutatva, egy tavalyi újságlapra akadok, mely a stuttgarti «Staatsanzeiger für Württemberg» nyomán közli a 17 éves Schillernek eddig ismeretlen írásbeli dolgozatát e tárgyról «Über den Einfluss des Weibes auf die Tugend des Mannes». Érdekesnek és érdemesnek tartom, hogy e dolgozattól az érzékiség elleni küzdelem javára a következő részleteket közöljem.

«Mi sem örvendezteti meg annyira a férfi szemét és szívét, mint egy egészséges leány látása, a ki lelkének romlatlansága, erkölceinek tisztasága, ártatlan örömök vidám élvezete, magaviseletének nyíltsága által és azzal, hogy mélyen irtózik mindentől, a mi a tisztességérzetet sérthetné — a háznak díszévé, atyjának örömévé és anyjának büszkeségévé lesz. Az a remény, hogy majdan egy ilyen leány kezével és szívével boldogul, az ifjúnak intő génusz, mely az ifjúság kísértéseinek közepette oldala mellett van és szívének ártatlanságát megőrizni segíti, hogy egykor egy nemes ifjú erényeinek ismeretével felfegyverkezve, arra a boldogságra méltónak találassék... Nem tagadhatni, hogy a férfinak hajlamai, egy okos és erényes nővel való egyesülés révén, köteleesség és

